

OBSERVAȚIUNI FAUNISTICE ASUPRA MORMINTELOR SCITICE DIN NECROPOLA DE LA OZD

Necropola de la Ozd este constituită din 16 morminte de înhumăție, din care 14 au fost studiate în anii 1965—1968, iar 2 descoperite în 1938—1939 au fost distruse.

Materialul faunistic cercetat este constituit din oase de ofrandă de carne, ce provin din 10 morminte (M. 4; M. 5; M. 6; M. 7; M. 8; M. 9; M. 11; M. 13; M. 14; M. 15). Restul mormintelor fie că nu conțin oase de ofrandă (M. 10; M. 12; M. 16), fie că ele au fost distruse în mormintele descoperite incidental.

Descrierea materialului faunistic

1. Mormîntul Nr. 4 (bărbat) conține o tibia de ovină.
2. Mormîntul Nr. 5 (bărbat) conține fragmente de ileum, femur și tibia de bovine.
3. Mormîntul Nr. 6 (copil de sex feminin în vîrstă de circa 6 ani) conține un fragment de humerus de iepure sălbatic, cu urme de oxizi de bronz. Menționăm că fragmentul s-a găsit în vecinătatea unei brățări de bronz.
4. Mormîntul Nr. 7 (bărbat) conține un astragal de bovină.
5. Mormîntul Nr. 8 (femeie) conține fragmente de coxal și femur, ovine.
6. Mormîntul Nr. 9 (femeie) conține fragmente dintr-o tibia de ovină situată în vasul de ofrandă și un incisiv de iepure sălbatic găsit lângă schelet.
7. Mormîntul Nr. 10 (femeie) conține un fragment de femur de ovină.
8. Mormîntul Nr. 13 (femeie) conține un fragment de coxal și unul de tibie de ovină.
9. Mormîntul Nr. 14 (bărbat) conține fragmente de coxal și tibia și un astragal de bovină, precum și un fragment de femur de ovină.
10. Mormîntul Nr. 15 (femeie) conține un fragment de tibia de ovină.

În total au fost identificate în cele 10 morminte cercetate un număr de 19 oase întregi sau fragmente de oase, aproape toate provenite de la ofranda de carne. În urma calculării indicelui procentual pentru fiecare specie, în raport de numărul total de piese osoase, se constată că cele mai numeroase oase de la ofranda de carne provin de la specia ovină (47,8%), urmat de specia bovină (42,1%). Cu totul accidental și numai în două morminte au fost găsite și oase de animal sălbatic (10,1%).

În toate mormintele ofranda de carne a fost constituită din porțiuni ale membrului pelvin (regiunea fesieră, a coapsei și a gambei). Menționăm că în nici un mormînt nu s-au găsit oase de porc și cabaline.

Discuții

Studiul arheologic al necropolei de la Ozd, întreprins de către V. Vasiliev și A. Zrínyi (1974) ne-a furnizat date importante în ceea ce privește inventarul și elementele de rit și ritual funerar, ceea ce ne-a permis să încercăm formularea unor ipoteze asupra semnificației social-economice a ofrandei de carne și să relie-făm unele aspecte legate de creșterea și exploatarea animalelor domestice în epoca respectivă.

După caracteristicile inventarului funerar, necropola de la Ozd datează din perioada scitică timpurie (începutul sec. VI i.e.n.). Această afirmație, cre-dem noi, este susținută și de către caracteristicile ofrandei de carne, care în această epocă se compunea în cea mai mare parte din ovine și bovine și rar din cabaline. Aceasta ca urmare a faptului că în epoca respectivă dezvoltarea economico-socială a triburilor scitice era încă destul de slabă.

Faptul că în nici unul din mormintele cercetate nu am găsit oase de porc este semnificativ și ne face să credem că triburile din zona Ozd erau nomade sau seminomade. Prezența acestor animale în comunitățile umane presupune existența unei vieți sedentare, deplasările dese, specifice triburilor nomade, fiind incompatibilă cu creșterea acestei specii.

În ceea ce privește ofranda de carne de cabaline, neîntilnită de noi în mormintele necropolei de la Ozd, dar semnalată pe teritoriul Transilvaniei în mai multe locuri ca: Cipău (K. Darnay — 1909), Teiuș (K. Horedt — 1953), Bratei, Bartolomeu-Brașov, Șaroș-Sonde, își poate găsi explicația economică. În epoca scitică timpurie calul reprezenta o însemnată valoare economică și de utilitate, fiind unicul mijloc de locomoție rapidă folosit de către triburi în campaniile lor războinice.

După modul de repartizare a ofrandei de carne în morminte, se constată că în cele de femei predomină oasele de ovine, iar în cele de bărbați oasele de bovine și, cu unele excepții, și oasele de ovine. O situație similară se întâlnește și în mormintele de la Teiuș și Blaj. Acest fapt ne permite să formulăm o dublă ipoteză: de ordin social și economic.

Din punct de vedere social triburile scitice, în epoca timpurie, se găseau în faza de patriarhat, în care autoritatea bărbatului era predominantă. Acestuia, ca șef și stăpîn absolut al familiei, i se jertfea un animal mai valoros (bovină) ca semn al recunoașterii autorității sale. Femeii scite, situată pe o treaptă inferioară în organizația socială a tribului, i se făcea un ospăț funerar mai redus și i se depunea în mormînt o ofrandă de carne, constînd dintr-un animal mai mic.

Existența ofrandelor de carne, diferențiate în raport de sex, mai poate avea și o explicație de ordin economic. Ovinele fiind animale docile, ușor de crescut, puțin pretențioase la hrană și cu producții legate de specificul muncii femeilor, creșterea și exploatarea lor a fost probabil încredințată acestora, devenind cu timpul o ocupație specifică în cadrul familiei și tribului. În sprijinul acestei ipoteze vine și existența constantă în mormintele de femei a fusaiolelor, unelte pentru torsul lînii. În afara ocupațiilor războinice, în perioadele de pace, bărbații

se ocupau cu creșterea și exploatarea bovinelor, îndeletnicire care cere forță fizică. În plus, bovinele erau folosite și la tracțiune pentru deplasările pe care le făceau mereu aceste populații nomade. Herodot, descriind viața sciților, arată că aceștia își transportau familiile și avutul în care mari, compartimentate, trase de boi.

Puținele resturi de animale sălbatice găsite în mormintele de femei (M. 6 și M. 9) pot avea o dublă semnificație: fie ca obiecte de podoabă sau amulete (restul de humerus de iepure din M. 6, care presupunem că a fost atașat la brățara de bronz), fie ca ofrandă de carne. Dacă luăm în considerație cea de a doua posibilitate, trebuie să facem remarcă, de altfel destul de evidentă, că vînatul nu constituia decît un mijloc ocazional de procurarea hranei. Personal înclinăm să credem că prima ipoteză este cea mai veridică.

Concluzii

Fără a avea pretenția unei cercetări exhaustive, care să elucideze în totalitate aspectele zooeconomice și sociale ale vieții sciților din Transilvania, în epoca timpurie, observațiile noastre, făcute pe un număr redus de piese osoase, nu ne permit să formulăm, după părerea noastră, concluzii valabile decît cel mult pentru necropola de la Ozd.

1. Creșterea și exploatarea ovinelor era o ocupație pastorală principală a triburilor scitice, ea fiind încredințată femeilor.

2. Bovinele erau crescute și folosite ca animale de producție, dar mai ales pentru tracțiune. Cu aceasta se ocupau mai mult bărbații.

3. Cabalinele fiind animale cu valoare economică însemnată și principal mijloc de deplasare rapidă pentru campaniile războinice ale sciților, nu erau sacrificate și folosite ca ofrandă de carne.

4. Creșterea porcinelor nu era o ocupație compatibilă cu viața nomadă.

P. GEOROCEANU — M. GEOROCEANU — C. LISOVSCI-CHELEȘANU

BIBLIOGRAFIE

1. Darnay, K. 1909. *Archaeologiai Értesítő*, Budapest, XXIX, p. 165, citat din V. Vasiliev, 1972, *Necropola scitică de la Blaj*.
2. Horedt, K. 1953. *Materiale*, I, pag. 800.
3. Herodot. 1961, vol. I, cartea IV. București, Editura științifică.
4. Vasiliev, V. 1972. *Necropola scitică de la Blaj. Apulum*, X, p. 20—64.
5. Vasiliev, V. și col. 1973. *Două morminte scitice descoperite la Teiuș. Sargetia*, X, p. 27—43.
6. Vasiliev, V., A. Zrínyi. 1974. *Necropola scitică de la Ozd. File de istorie*, III, p. 89—137.

OBSERVATIONS SUR LA FAUNE DES TOMBEAUX SCYTHIQUES DE LA NÉCROPOLE DE OZD

(Résumé)

On a étudié les restes de faune de 10 tombeaux de la nécropole scythique des alentours du village d'Ozd (Dép. Mureș), constitués des os provenant des offrandes rituelles de viande. La grande majorité des restes appartiennent à l'espèce ovine (47,8⁰/₀) et elle se trouvent généralement dans les tombeaux des femmes. Dans ceux des hommes prédominent les os bovines (42,1⁰/₀). En deux tombeaux on a découvert des os d'animaux sauvages aussi (de lièvre).

La signification de l'offrande de viande, outre le fait qu'elle représente un rite funéraire, peut avoir une double explication: l'une d'ordre social, l'autre économique. Au point de vue sociale, c'était à l'homme, chef de famille, qu'on faisait un festin funéraire plus riche et une offrande de viande provenant d'un animal plus valeureux (bovin). Pour la femme l'offrande de viande était moins valeureuse (ovine). L'explication d'ordre économique est fondée sur la division du travail à l'intérieur de la famille et du tribu. Les femmes s'occupaient de l'élevage des ovins, tandis que les hommes élevaient les bovins. Les os de lièvre étaient employés comme parures ou amulettes.